

Nordområdene og Russland: Gamle og nye utfordringer

GEIR HØNNELAND
Fridtjof Nansens Institutt

ARILD MOE
Fridtjof Nansens Institutt

Nordområdene er av Stoltenberg II-regjeringen definert som førsteprioritet i norsk nordområdepolitikk. Begrepet nordområdepolitikk har i stor grad erstattet både den kalde krigens sikkerhetspolitikk i nord og 1990-tallets russlandspolitikk, barentssamarbeid eller nærområdepolitikk. Mest påfallende er imidlertid at grensen mellom innenriks- og utenrikspolitikk delvis er visket ut. Når utenriksministeren sier at det skal satses i nord, forventes det innenrikspolitiske tiltak i Nord-Norge. Sånn sett er nordområdepolitikken i St.meld. nr. 15 (2008–2009) tilbake som utenrikspolitikk. Meldingen inneholder et eget kapittel om nordområdene (kap. 5), og forholdet til Russland i nord trekkes også inn i flere av de andre kapitlene.

Kap. 5 tar utgangspunkt i «den andre bølgen» i nordområdeinteresse etter den kalde krigens slutt. Mens den første bølgen førte med seg opprettelsen av internasjonale samarbeidsordninger som Den euro-arktiske Barentsregionen og Arktisk råd, er stikkord for den andre bølgen «økende global knapphet på strategiske ressurser», «globale klimaendringer» og «økt russisk militæraktivitet i nord». Likevel er kontinuiteten mer fremtredende enn bruddene: Kapitlet vier betydelig plass til folkerettslige spørsmål (Polhavet, Svalbard, kontinentalsokkelens utstrekning, avgrensningen i Barentshavet og fiskevernsonen rundt Svalbard) og det norskinitierte barentssamarbeidet. Bondevik II-regjeringens ekspertutvalg for nordområdene, Orheim-utvalget, foreslo i 2003 å nedtone dette til fordel for økt satsing på Arktisk råd samt bilateralt samarbeid med Russland, men ideen fikk aldri fotfeste i norske utenrikspolitiske miljøer. Noe av det mest påfallende med nordområdepresentasjonen i St.meld. nr. 15 er fraværet av en annen norsk hovedsatsing i nord, nemlig atomsikkerhet i Nordvest-Russland. (Riktignok nevnes risikoen for radioaktiv forurensning fra Russland kort i kap. 16 om ulike internasjonale miljøtrusler mot Norge.) Samtidig gis EUs nordlige dimensjon en mer fremtredende plass enn i tidligere nordområdedokumenter fra regjeringen. Likeledes trekkes forvaltningsplanen for Barentshavet frem, selv om det tidligere uttalte målet om å få russerne med på en helhetlig forvaltningsplan for både norsk og russisk Barentshav ikke er like eksplisitt her.

Meldingen stikker ikke under stol at det er problematiske sider ved utviklingen i Russland, og det fremholdes at interessekonflikter innenfor ressurs- og suverenitetsspørsmål kan få sikkerhets- og forsvarspolitiske konsekvenser. Det heter sågar: «De mest sannsynlige direkte utfordringer mot Norges sikkerhet, suverene rettigheter, suverenitetsutøvelse og interesser i årene som kommer vil være begrensede krenkelser, episoder og forsøk på å begrense vår politiske handlemulighet.» Samtidig tegner meldingen et bilde av et mye nærmere samarbeid med Russland, særlig innen utvinning av olje og gass. Forholdet mellom «truselvurderingen» og samarbeidsvisjonene er imidlertid ikke nærmere diskutert, enn si problematisert, ut over å fastslå at «Norge og Russland vil kunne ha ulike syn og ulik praksis med hensyn til rollefordelingen mellom bedrifter og myndigheter i nord», og oppfordre til å tenke over det.

Det kan man kanskje allerede gjøre på mer konkret vis. Hvis norske målsetninger og forhåpninger oppfylles, vil det statsdominerte StatoilHydro om få år sitte med tunge investeringer på russisk sokkel, arbeidsplasser langs Finnmarkskysten vil være basert på tjenester til samme sokkel, og norsk leverandørindustri vil ha Russland som viktig marked. Vil Norge i en slik situasjon være mer sårbart for mulig russisk press, slik det er beskrevet i meldingen? Eller er det tvert imot slik at tettere samarbeid og interaksjon vil redusere sannsynligheten for at press oppstår? Et annet aspekt ved denne utviklingen er at selve tyngdepunktet i relasjonene mellom Norge og Russland blir forskjøvet. Satt på spissen: Blir forholdet til Russland en funksjon av StatoilHydros posisjon? I gode tider kan Norges stilling kanskje bli styrket, men hvis det blir konflikter og gnisninger av kommersiell art mellom Sjtokman-partnerne, vil de kunne få effekter for det politiske forholdet mellom Norge og Russland?

En stortingsmelding med en slik bredde kan ikke forventes også å gå i dybden i alle slags spørsmål. Men en sterkere erkjennelse av at forholdet mellom Norge og Russland i nord om få år kan komme til å være på et ganske annet stadium enn i dag, savnes.